ETELÄ-
KARJALAN
hyvinvointialue

13.10.2025

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen asiantuntijalausunto Sote-valiokunnalle koskien hallituksen esitystä talousarvioksi vuonna 2026

Etelä-Karjalan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi sosiaali- ja terveysvaliokunnan edessä. Lausuntomme kohdentuu ensi sijassa hyvinvointialueiden rahoitukseen ja erityisesti keväällä 2025 havaittuun ja analyyseissä kriittiseksi todettuun erheeseen hyvinvointialueiden rahoitusmallissa. Rahoitusmallin keskeisimpien viallisten elementtien korjaaminen tulisi huomioida valtion talousarviossa 2026.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue on vuodesta 2023 lähtien toistuvasti tuonut esiin vakavan huolensa alueen rakenteellisesta alirahoituksesta. Alkuperäinen rahoituspohja ei sekään ole perustunut todelliseen palvelutarpeeseen, vaan aiempaan kulurakenteeseen ja kustannuskurin historiaan. Tämä on johtanut siihen, että valmiiksi integroidun ja tehokkaasti toimineen alueen rahoitus on ollut alusta alkaen riittämätön.

Konkreettisesti tämä voidaan todeta esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon nettokustannusten muutoksessa 2017–2024 jossa Etelä-Karjala on Suomen toisiksi pienimmällä kasvu-uralla 4.4 prosentillaan, ja edelleen vuonna 2025 1.3 % nettokustannusten kasvulla Suomen vähiten kustannuksiltaan kasvavien hyvinvointialueiden joukossa. Talouspoliittinen arviointineuvoston onkin syyskuussa 2025 arvioinut, että laskennallinen sote-rahoituksen reaalinen (vain laskentatekijöiden päivitykset) muutos 2022–2026 Etelä-Karjalan osalta on - 6 %:a, mikä on Suomen alhaisin. Esimerkkinä, vastaava rahoituskehitys Vantaa-Keravan alueella Suomen ykkösenä on ollut + 10 %: a.

Samaan aikaan THL:n raportin mukaan Etelä-Karjalassa on maan kolmanneksi suurin osuus 75 vuotta täyttäneitä, maan toiseksi suurin osuus 85 vuotta täyttäneitä, maan suurin alkoholisairastuvuus indeksi, neljänneksi suurin syöpäsairastavuus indeksi ja aivoverisuonitautia indeksi, sekä Suomen keskitasoa korkeampi mielenterveysindeksi. Näin ollen Etelä-Karjalan jo 2010-luvulta alkanut vahva talouskuri on näyttäytynyt keskimääräistä pienempänä kasvu-urana jo toistakymmentä vuotta sekä jopa yli 1000 euroa/asukas vähäisempinä kustannuksina kuin esimerkiksi naapurihyvinvointialueella Etelä-Savossa. Kaikilla mittareilla näyttäytyy siltä, että Etelä-Karjalan osalta lähtötilanteen rakenteellinen

alirahoitus oli Suomen voimakkainta. Tilanne voisi jollain lailla olla siedettävä, ellei rahoituksen eriytyminen nyt kiihtyisi rahoitusmallin kriittisien virheitten takia nopeasti tavalla, jota Etelä-Karjalan voimakkaillakaan toimenpiteillä ei pystytä korjaamaan.

Toukokuussa 2025, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) julkaistessa ennakkotiedot vuoden 2026 rahoituksen keskeisistä tarvevakiointielementeistä sekä diagnoosimuutoksista vuosien 2022–2023 välillä, havaitsimme merkittäviä alueellisia poikkeamia ja vääristymiä datassa. Ekhva kutsui jo 8.5.2025 ministeriöiden ja THL:n keskeiset virkamiehet koolle, ja esittelimme kehittämämme tarvevakiointityökalun, joka osoittaa diagnoosien kasautumisen yllättävästi ja merkittävimmät alueelliset vinoumat. Jaoimme työkalun ja havainnot avoimesti myös muiden hyvinvointialueiden sekä oman aluevaltuustomme kanssa. Lisäksi toimitimme kesäkuussa 2025 suurimpien puolueiden edustajille "Rahoituksen korjaussarja" -esityksen, jossa ehdotamme välittömiä korjaustoimia.

THL on sittemmin käynnistänyt tarvevakiointimallin uudistamistyön, jota esiteltiin 19.9.2025 hyvinvointialueiden, ministeriöiden, THL:n ja Talouspoliittisen arviointineuvoston yhteisessä Pyöreän pöydän tilaisuudessa. Tilaisuus vahvisti käsitystä siitä, että nykyinen malli on sekä toimimaton että vaikutuksiltaan laajasti ongelmallinen. *Ongelman todellinen laajuus on edelleen selvittämättä, ja mallin korjautuminen nykyisellä nollasummaperiaatteella näyttää käytännössä mahdottomalta.* Korjaavat toimet edellyttäisivät järjestelmään lisärahoitusta – ja tämä lienee syynä, että korjaustoimiin ei haluta tarttua. Tilaisuudessa esitellyistä vaihtoehdoista *demografinen malli* osoittautui aluetasolla selvästi ennustettavimmaksi, palvelutarpeeseen vastaavaksi ja väärinkäytöksille vähiten alttiiksi vaihtoehdoksi. Se myös kannustaa ennaltaehkäisevään työhön. Kuitenkaan tämä malli ei näytä olevan kehittämisen ensisijainen kohde – syistä, joita emme tiedä. Nykyiset suunnitelmat etenevät aivan liian hitaasti, sillä ongelman vaikutukset kasvavat nyt hallitsemattomasti ja kertautuen.

Rakenteellinen alirahoitus näkyy Etelä-Karjalassa erityisen kirkkaasti. Maksamme nyt hintaa siitä, että alueemme – entinen Eksote – on jo pitkään toiminut tehokkaasti ja vastuullisesti. Tarvevakiointimalli, jonka pitäisi tasata rahoitusta sairastavuuden ja palvelutarpeen mukaan, toimii päinvastoin: se syventää nyt nopeasti eriytymistä ja vääristää rahoituksen perusteita. THL:n rekisteritietoihin perustuvan tarvevakiontimallin käyttäminen rahoituksen määrittämisessä on osoittautunut suurimmaksi yksittäiseksi virheeksi sote-uudistuksessa. THL:n rekistereitä ei ole alun perin tarkoitettu käytettäväksi rahoituksen määräytymiseen tekijöinä, eikä dataa siten ole kerätty tai tilastoitu yhteneväisesti ennen hyvinvointialue uudistusta. Kuten näkyväksi on nyt tullut, kirjaamisen insentiivit, tietojärjestelmäriippuvuudet ja rekisteritietojen lähtötilanteen puutteet vääristävät dataa uudistuksen jälkeen. Koska nämä poikkeavuudet näkyvät rahoituksen kasvuna toisella alueella samalla kun toisaalta alueelta otetaan rahoitusta pois ilman, että todellinen sairastuvuus on millään

lailla muuttunut, tulee järjestelmä jäädyttää, rahoitusmallin keskeisin elementti korjata ja kaikista vaikeimmat Suomen kansalaisten yhdenvertaisia oikeuksia vaarantavat rahoituksen virheet korjata. Tätä ei ole mahdollista toteuttaa nollasummapelillä, joten Suomen valtion talousarviossa 2026 tulisi osoittaa keskeisimpiin korjauksiin tarvittavia varoja. Kansalaisten yhdenvertaisuuden lisäksi tämä on myös talouden kannalta järkevin toimi, sillä nykyisen järjestelmän hallitsematon paikallinen alasajo tulee lisäämään yllättäviä kustannuksia sekä lyhyellä että pitkällä aikajänteellä.

Etelä-Karjalassa aika on loppumassa. Etelä-Karjalan rahoitus kasvoi sekä vuotena 2025 että vuotiaana 2026 Suomen vähiten ja selvästi alle inflaatiotason, puhumattakaan kansallisen palkkaratkaisun vaikutuksista. Ilman rakenteellista alijäämää ja aiempien alijäämien kattamistakaan emme selviäisi ilman merkittäviä sopeuttavia toimenpiteitä rahoituksen kasvaessa näin vähän. **Vuonna 2026 joudumme vähentämään henkilöstöämme noin 10 prosenttia, eli 565 henkilötyövuotta**, jotta pääsemme vasta vuosittaisen rahoituksemme tasolle. Etelä-Karjalassa on jo lähtötilanteessa keskimääräistä vähemmän henkilökuntaa palveluiden järjestämiseen asukasta kohden, sillä taustalla on Eksoten aikainen pitkälle viety integraatio henkilöstössä, hallinnossa ja palveluissa. Nyt tehtävä sopeuttaminen henkilöstöstä on mittava, joka on tavoitetasonsa ja nopeutensa vuoksi jo riskialtis toimi. On päivänselvää, ettei tämä temppu kuitenkaan toistettavissa tulevina vuosina, kun rahoitus kasvaa sattumanvaraisen rahoituslaskentamallin vuoksi muihin alueisiin verrattuna olennaisesti vähemmän. Kertyneitä alijäämiä emme tällä voimakkaalla henkilöstövähennyksellä pysty vielä lainkaan kattamaan.

Haluamme nostaa sote-valiokunnalle esille myös laillisuusperiaatteen näkökulmasta keskeisen ongelman. Edellä kuvattu Suomen mittakaavassa isoimpiin kuuluva työpaikkojen vähennystarve Etelä-Karjalassa ei ole voimassa olevin normien näkökulmasta lähelläkään riittävä: hyvinvointialuelain 115 §:n velvoittamana Etelä-Karjalan hyvinvointialueen tulisi sopeuttaa ensi vuoden aikana yhteensä noin *120 miljoonaa* euroa, edellä kuvatun käynnissä olevan suunnitelman mukaisen *34 miljoonan* euron sijaan.
Toisin sanoen, Ekhvan ammattilaista 40 %:a pitäisi irtisanoa. Selvää on, että Etelä-Karjalassa ei sen jälkeen enää olisi hyvinvointiyhteiskunnan palveluja. Oikeuskansleri (OKA) on ottanut kantaa edellä kuvattuun normiristiriitaan (talousnormisto vs. perustuslaillisesti turvatut yksilön oikeudet riittäviin sote-pe-palveluihin) kantelumme johdosta päätöksellään 23.4.2025: Hyvinvointialueiden velvoite alijäämän kattamiseen | 23.4.2025 | Valtioneuvoston oikeuskansleri | Finlex ja todennut siinä, että alijäämien kattamisen vuoksi perusoikeuksia ei saa vaarantaa, ja että mikäli hyvinvointialueiden omien sopeuttamistoimien täysmittainen toteutus ei riitä, on hyvinvointialueen ensisijassa haettava lisärahoitusta valtiolta, koska valtio vastaa viime kädessä kansalaisten perusoikeuksien turvaamisesta.

- Saimme viime viikon torstaina kielteisen päätöksen jättämäämme lisärahoitushakemukseen: Valtioneuvoston päätös VM/2025/157 - Valtioneuvosto .
- OKA toteaa päätöksessään, että tällaisessa tilanteessa lainsäätäjän (eli valtioneuvoston ensisijaisesti) tulee ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin normiston muuttamiseksi sellaiseksi, että laeissa turvatut asukkaiden palvelut voidaan turvata kaikkia lakinormeja noudattaen.

Olemme em. seikkojen vallitessa käytännössä tilanteessa, jossa virkavastuullisina toimijoina meillä ei ole mahdollisuutta noudattaa kaikkia Suomessa voimassa olevia, hyvinvointialueen vastuutoimijoita velvoittavia lakeja. Alueen virkavastuulliset toimijat on asetettu erikoiseen ja länsimaiselle oikeusvaltiolle vieraaseen asetelmaan, jossa on valittava hyvinvointialuelain 115 §:n ja toisaalta hyvinvointialueen palvelujen järjestämisvelvollisuuden sisältöjä määrittävien erityslakien ja niiden myötä jopa yksilöiden perusoikeuksien rikkomisen välillä.

- Oikeusvaltiossa tällaista tilannetta ei pitäisi voida syntyä.
- Nyt, kun voimme todeta, että tällainen tilanne on syntynyt, niin lainsäätäjän velvollisuus on reagoida asiaan välittömästi (kuten OKA myös em. päätöksessään 23.4.2025 ansiokkaasti ohjaa).
- Riittävän tason normimuutoksista pidättäytyminen (eli puuttumattomuus) tässä tilanteeseen on nakertamassa kohtalokkaalla tavalla koko järjestelmämme uskottavuutta ja luotettavuutta, pahimmillaan koko oikeusjärjestelmämme legitimiteettiä.
- Yleisenä vaarana on, että kansalaisten luottamuksen heiketessä, voi alkaa heiketä myös toistaiseksi Suomessa korkealla oleva luottamus julkiseen hallintoon sekä suomalaisten suotuisa suhtautuminen verojen maksuun kattavan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmän toimivuuden turvaamiseksi. Mikäli tämän yhteiskunnallisen luottamuksen ja tahtotilan menetämme, olemme menettäneet valtakuntana paljon enemmän kuin mitä nyt lyhyen aikajänteen yksisilmäisyydellä voidaan saada aikaan.

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen asiantuntijanäkemys ratkaisuksi on seuraava:

Hyvinvointialueiden rahoitusnormistoon tehdään viivytyksettä välttämättömät tarkennukset; esimerkiksi hyvinvointialuelain 115 §:n mukaisesta alijäämien kattamisvelvollisuudesta säädetään väliaikainen poikkeus siihen saakka, kunnes hyvinvointialueiden rahoitus on saatu stabiloitua, rahoituksen määräytymis-/jakoperusteet vastaamaan oikealla tavoin alueiden tosiasiallisia palvelutarpeita ja näiden keskinäisiä vaihteluja, sekä aloitusvaiheen karkeisiin alirahoitustasoihin liittyvät valuviat on saatu korjattua.

> Pyydämme huomioimaan, että nyt valmistelussa oleva lisäajan myöntäminen alijäämien kattamiselle -normisto ei ole tässä lainkaan

riittävä, tai edes oikeaan suuntaan hyvinvointialueita ohjaava ratkaisu:
a) Koska se ei huomioi lainkaan nyt ilmi tullutta selvää tilannekuvaa siitä, että pohjarahoitus on kokonaisuutena jaettu alueille tähän saakkakin vääristyneiden tietoaineistojen perusteella.
b) Alijäämien kattamisen lisäaikaa koskevan valmistelussa oleva lainsäädännön edetessä, *vähintäänkin lisäajan myöntämisen kriteeristö pitäisi muuttaa*: Lisäajan myöntämisen tulisi perustua siihen, että alue on osoittanut kykynsä uskottavasti pysäyttää /taittaa palveluidensa järjestämismenojen kasvu, eikä vääristyneisiin rahoitusta ohjaaviin pohjatietoihin (mm. THL:n pitäaikaisdiagnoositietoihin) perustuneen rahoituksen myötä syntyneisiin alijäämiin alueilla. Nyt tiedämme, että alijäämien määrä, tai se, syntyykö alueella vielä v. 2025 lisää alijäämää, ei kerro lainkaan oikeaa tilannetta alueen onnistumisesta julkisen talouden kulujen kasvun taittamisessa. Julkisen talouden kulujen kasvun taittaminen lienee valtiovallalle kuitenkin tässä vaiheessa yksi tärkeimmistä ohjaustavoitteista hyvinvointialueille sote- ja pelapalveluiden kulukehityksen pysäyttämiseksi.

Julkisen talouden menot on saatava kuriin, mutta se pitää tehdä oikeudenmukaisesti.

Esitämme, että valtion v. 2026 talousarviossa tulee sote-rahoituksen osalta huomioida että:

1. **Räikeimmät lähtötilanteen alirahoituksen virheet korjataan heti arvioimalla alijäämien kattamisvelvoitetta edellä kuvatulla tavalla.**
2. **Tarvevakiointimallin korjaukset käynnistetään välittömästi todennetusti parhaan ennustettavuuden, korrelaation sekä ennaltaehkäisevien toimenpiteiden kannustinvaikutusten vuoksi demografiseksi malliksi.**
3. **Rahoituksen eriytymisen syyt ja seuraukset analysoidaan ja hyvinvointialueiden nollasummapelistä luovutaan tarvevakiointimallin-osana, kunnes epävakaa ja vääristymille altis malli on korjattu.**

Lappeenrannassa 13.10.2025

Sally Leskinen

Hyvinvointialuejohtaja

Etelä-Karjalan hyvinvointialue

Kirjaamo

Valto Käkelän katu 3

53130 Lappeenranta

Vaihde 05 352 000
Faksi 05 352 7800
etunimi.sukunimi@ekhva.fi
www.ekhva.fi
Y-tunnus: 3221313–1

Asiakirja päättyy tähän.